

Fatma Ayhan

Ankara Hacı Bayram Veli University, fatma.ayhan@hbv.edu.tr
Ankara-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.1.4C0243
ORCID ID	0000-0002-1777-8068
CORRESPONDING AUTHOR	Fatma Ayhan

TÜRK GELENEKSEL GİYİM KÜLTÜRÜNDE ŞALVAR

ÖZ

Türk giyiminin zenginliğini, inceliğini, yaratıcı zeka ve özelliklerini diğer el sanatlarında olduğu gibi giysilerde de görmek mümkündür. Bölgelerin iklim özellikleri, orada yaşayan toplulukların örf, adet ve inanışları gibi nedenler yörelere has giyinme şekil ve tarzını ortaya çıkarmıştır. Maddi kültürün bir ögesi olarak giyim bir milletin yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan en önemli unsurlardan biridir. Bir toplumun estetik, dinsel, siyasal, ekonomik, sosyal, coğrafi ve kültürel birikimlerinin sonucu olarak biçimlenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Türk toplumu zengin bir giyim kuşam kültürüne sahiptir ve bu zenginlik giyim biçimlerinde olduğu kadar giyim malzemelerinde de kendini göstermiştir. Türklerin giyimi ile ilgili bilgiler, duvar resimleri, heykel vb. yeterli bilgi olmakla birlikte, şalvar olarak adlandırılan hem kadın hem erkek tarafından giyilen bol ağırlı geniş bir üst giysinin bir benzerine resimlerde sıkça rastlanmaktadır. Dar kesimli pantolonu andıran giysiye çakşır olarak adlandırıldığı bilinmekle birlikte o döneme ait resimlerden farklı pantolon ve şalvarlar tespit edilmiştir. Diğer bozkır ulusları ile beraber dünyada ilk kez ayrı ayrı iki bacağı içine alacak şekilde vücudun alt kısmını saran giysiyi giyenler arasında Hunların buluşu ve dünyaya Avrupa yoluyla yayıldığı bilinmektedir. Bugün günümüzde Orta Doğu'da yaygın olan şalvar adı Farsça sirval sözünden gelmektedir. Bu çalışmada; Türk geleneksel giyiminin önemli bir parçası olan şalvarın, geçmişten günümüze tarihsel boyutu bölgesel değişimleri ile birlikte anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şalvar, Pantolon, Kültür, Orta Asya, Türk

SHALWAR IN TURKISH TRADITIONAL CLOTHING CULTURE

ABSTRACT

It is possible to see the richness, finesse, creative intelligence and characteristics of Turkish clothing in clothing as well as in other handicrafts. The climate characteristics of the regions, the reasons for the traditions, customs and beliefs of the communities that live there have revealed the shape and style of dressing unique to the regions. As an element of material culture, clothing is one of the most important elements that symbolizes and promotes the way of life of a nation. It is shaped as a result of the aesthetic, religious, political, economic, social, geographical and cultural accumulations of a society and transferred from generation to generation. Turkish society has a rich clothing culture and this wealth has manifested itself in clothing materials as well as clothing forms. There is enough information about the clothing of Turks on murals, sculptures, pictures etc. It is seen that it is common in of a wide, large top garment with plenty of nets worn by both men and women, called shalwar. It is known that the narrow-cut one is called a pair of trousers-like clothing, but different trousers and shalwars were detected from the pictures from that period. Along with other steppe nations, it is known that the Huns invented it and it spread to the world through Europe among those who wear clothes that surround the lower part of the body, which, together with other steppe nations, encompass two legs separately for the first time in the world. Today, the name of the shalwar, which is common in the Middle East, comes from the word Persian sirval. In this study; the historical dimension of the shalwar, which is an important part of Turkish traditional clothing, will be tried to be explained in conjunction with its regional changes.

Keywords: Shalwar, Pants, Culture, Central Asia, Turkish

How to Cite:

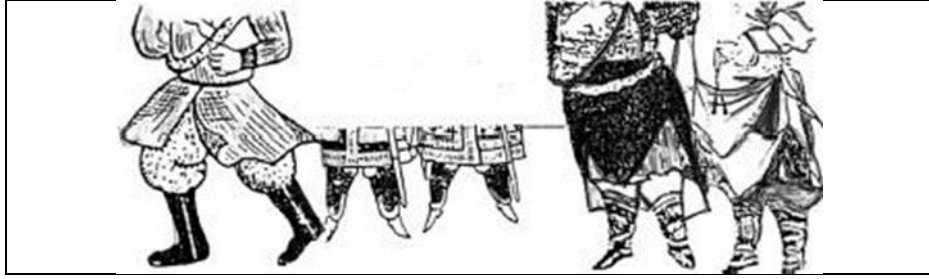
Ayhan, F., (2021). Türk Geleneksel Giyim Kültüründe Şalvar, Humanities Sciences (NWSAHS), 16(1):59-70, DOI: 10.12739/NWSA.2021.16.1.4C0243.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Bir toplumun kültürel kimliğinin belirlenmesinde ki en etkili olan unsurlardan birisi de sanatsal ve kültürel mirasıdır. Türk milletinin kültür tarihi incelendiğinde, Orta Asya'dan Anadolu ve çevresine kadar uzanan göç yollarında karşılaştıkları kültürlerden de etkilenecek, günümüze kadar uzanan zengin bir giyim potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Günlük yaşamın bir parçası olarak insanların birçok gereksinimlerini karşılayan, kültürün maddi ürünlerinden olan giyim eşyaları, tarihsel geçmişte uzun dönemde oluşmuş deneyim ve birikimlerin ürünleridir. Bu nedenle de geçmiş birikimi günümüze taşıyan geleneksel giysilerin her bir parçası, toplumların kültür tarihi açısından önemli birer belge niteliği göstermekte ve oldukça ilgi çekici özelliklere sahiptirler [8]. İnsanın toplumsal yaşantısının bir ürünü olan kültür zaman süreci içerisinde ortaya çıkardığı ürünler ve kalıntıları ile aynı zamanda tarihe kaynak olma özelliğini de taşımaktadır. Maddi kültürün bir ögesi olarak giyim, bir milletin milli kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan en önemli unsurlardan biridir. Tüketimin en görünür biçimlerinden biri olan giyim, kimliğin kurulmasında önemli rol oynar. Giyim tercihleri, insanların hem belli bir zaman dilimine uygun görünümlere ilişkin güçlü normları hem de olağanüstü bu seçenek zenginliğini barındıran kültürün belirli bir biçimini kendi amaçları doğrultusunda nasıl yorumladıklarını gösteren eşsiz bir anlatıdır [5]. Bir toplumun estetik, dinsel, siyasal, ekonomik, sosyal, coğrafi ve kültürel birikimlerinin sonucu olarak biçimlenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Her ülke farklı giyim kültürü ile diğer milletlerden ayrılan özellikler taşır [13]. İlk başlarda dış etkenlere karşı korunma güdüsü ile başlayan giyinme ihtiyacı toplumların medeniyet düzeyi ve yaşam biçimlerinin farklılığı ile şekillenmiştir. Giyim tarihi incelendiğinde eski devirlerden bugüne kadar giyinme biçimlerinin pek çok aşama kaydettiği görülür. Her milletin kendi yaşama şekli kültür ve din inancına göre bir giyim şekli oluşturduğu dikkati çeker. Örneğin kurulduğu ilk yüzyıllarda göçer bir toplum olan Türk milletinde at binmek yaşamın en önemli aktivitesi olduğu için giyim derininde at binmeye, avlanmaya, günlük tarım işlerini kolaylıkla yapabilmesine yardımcı olacak şekilde biçimlendiği ve günümüze izlerinin az ya da çok değişerek taşındığı görülmektedir [3].

Gelenek bir toplulukta, eskiden kalmış olmaları sebebiyle saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen düşünürsen (tinsel) kültür öğelerinin her biri olarak tanımlanabilir. Bu saygın tutumun kökeninde, gelenek sayılan davranışların çoğunlukla uzun süren deneyimlerden sonra yararlı oldukları sonucuna varılmış olmaları bulunmaktadır. Çağdaş toplumların sunduğu yaşam tarzı seçeneklerinin çeşitliliği bireyi gelenekten koparır ve seçim yaparak anlamlı bir öz kimlik yaratmasına olanak kılar [6]. Birey geçmiş, bugün ve gelecek anlayışını kapsayan "kişisel anlatılar" yaratarak bir anlamda kimliğini kurtarır. Birey ideal benliğini, geçmişteki ve bugünkü deneyimlerine bağlı olarak değişen zihinsel ve fiziksel benliklerine ilişkin görüşlerine göre yeniden değerlendirdikçe, bu anlayış da zamanla sürekli olarak değişir [5]. Geleneksel yaşamda, bireyler kendi yaşam biçimi içerisinde topluluğunun geleneklerine göre kendinden önceki kuşağı izleyerek neyi nerede ne zaman ve nasıl kullanacağını, geleneksel eğitimi içerisinde yaşarken öğrenir. Ancak teknolojik gelişme ve yeni değerler, günümüz yaşam biçimlerinden etkilendiğinden her yeni malzeme geleneklere karışıp, yerleşmiştir. Bu durumda geleneksel olanın "neden böyle kullandığı" olarak karşımıza çıkmaktadır [10]. Eski devirlerden günümüze kadar gelen giysiler hakkında edindiğimiz bilgilere ve günümüze ulaşmış giysilere baktığımızda Türk giyim kuşamının özünün fazla

bozulmadığını, bazı değişikliklere uğrayarak bugüne kadar geldiği bilinmektedir. Bölgeler veya birimler arasında, mahalli gelenekler, insanların birbirinden ayrı olan zevkleri, iklim şartları, o yörenin coğrafi durumu ile ilgili tarihi sebepler ve benzeri pek çok etken giysilerin biçimlenip şekillenmesine ve birbirinden farklı özellikler taşımasına neden olmaktadır. Türk toplumu yüzyıllar boyu zengin bir giyim kültürüne sahip olmuş bu zenginlik giyim biçimlerinde olduğu kadar giyim malzemelerinde de kendini göstermiştir. Anadolu'nun birçok uygarlığın beşiği olması, uzun tarihsel geçmişi Orta Asya'nın etkisi, tarih boyunca çok geniş topraklara yayılarak oradaki kültürlerden de etkilenecek giyim çeşitliliğinde ve Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden Osmanlı Devleti'ne gelinceye kadar giyim ile ilgili bilgiler yeterli olmamakla birlikte, Türk geleneksel giyim biçiminde önemli bir yere sahip olan şalvarın izlerini resim ve duvar yazılarında görmek mümkündür (Şekil 1). Şalvar olarak adlandırılan hem erkek hem de kadınların belden aşağı giydiği bol ağılı geniş giysinin ve daha dar olan ve pantolonu andıran çakşırların özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonra daha da yaygınlaştığı, hatta Osmanlı döneminde ilk olarak ikinci Sultan Mahmut'un yaptığı kıyafet inkılabından sonra belli sosyal sınıflar da yavaş yavaş şalvarın yerini almaya başlayan pantolonların bile yine de özellikle Anadolu'da ve kırsal kesimlerde şalvara olan bağlılığının yerini alamadığı ve halen günümüzde özellikle Anadolu'da geleneksel giyim bir parçası olarak kullanıldığı bilinmektedir (Şekil 2-6) [11].

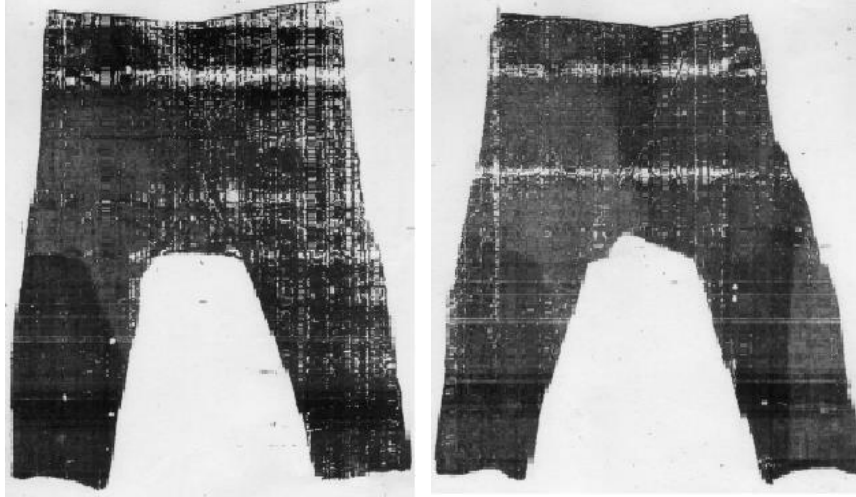
Şekil 1. Uygur ve Orta Asya Çin tipi geniş binek şalvarı
(Ayhan, Arşiv 2000)

(Image 1. Large Uighur and Central Asian Chinese type riding shalwar)

Şekil 2. Değişik şalvar örnekleri (Ayhan, Arşiv 2000)

Moğolistan kurganlardan çıkan ve bozkırdaki Türk giyiminin önemli bir parçası olan şalvar, göçlerle Anadolu'ya gelmiştir (Fotoğraf 1). Osmanlılarla birlikte hem saray giysilerinde hem asker hem de şehirli ve köylü tüm halk sınıflarında yer alan şalvar yüzyıllar boyunca her tabakadan insan tarafından farklı biçim kumaş, renk ve boylarda giyilmiştir [13].

(Ön)

(Arka)

Fotoğraf 1. Şalvar örneği (Ayhan, Arşivi, 2000 [2])
(Photograph 1. Shalwar example (Ayhan, Arşivi, 2000) [2])

19. yüzyılın başında alt tabakalardan paşazadelere kadar İstanbul delikanlıları arasında şalvar paçalarını sıvayarak arkaları basık pabuçlarla çıplak ayakla gezmek yaygın bir moda halini almış. Bu ilginç moda da 1826'da yeniçeriliğin kaldırılmasına kadar devam etmiştir [9]. Cumhuriyet dönemi ile birlikte modernleşme çabalarının kılık kıyafet inkılabı ile daha da etkin hale gelmesi bu geleneksel giysinin şehirden Anadolu'ya kaymasına ve kırsal bölgelere mal olmasına neden olmakla birlikte günümüz modasında modernleştirilerek günlük, spor, plaj, abiye giysi olarak da yer almaktadır. Yüzyıllar boyunca zengin giyim kültürleri ile batı toplumlarının ilgisine maruz kalan ülkemiz, geleneksel giyimin önemli bir parçası olan şalvarın Avrupalı modacılar tarafından da fark edilmesine ve moda çizgilerine Esin kaynağı olarak farklı biçimlerde hem erkek hem de kadın giysilerine modern çizgilerle yansımaya etken olmuştur [13]. Bu çalışmada tüm dünya modası içerisinde güncelliğini koruyarak, ilgi ile karşılanmakta olan şalvarın genel özelliklerini, Asya'dan Anadolu'ya gelişi bölgelere göre biçim ve renk farklılıkları günümüz ve dünya modasına yansımaları da anlatılacaktır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bir toplumun kültürel kimliğinin belirlenmesinde etkili olan unsurlardan birisi de sanatsal ve kültürel mirasıdır. Kültür kelimesi kökeni itibarıyla Latince'de "toprağı işleme" demektir. Bundan dolayı yerleşikliği ifade etmektedir. Kültür yaşanan coğrafyayla bağlantılı görüş belirtmeye imkan vermektedir, çünkü yaşanan kültür coğrafyaları, kültürel farklılıklarda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bozkır kültürü özü itibarıyla diğer göçebe kültürlerinden farklılık göstermektedir. Örneğin çöl göçebelere ile bozkırlıların hayat tarzları birbirlerinden ayrı unsurlara sahiptir. Çünkü çöl göçebeliğin ana unsuru devedir. Bozkır konar-göçerliğinin ana unsuru ise attır. At bu kültüre dinamizmin kazandırmış olup adı geçen kültür "kuvvet, hareket ve sürat" üzerine kurulmuştur. Dünya tarihinde önemli yeri olan bozkır devletleri bozkır coğrafyası üzerinde çıkmıştır. Ural ve Altay dağları arasında uzanan bozkır bölgesi büyük atlı kültür dairesinin merkezi olmuş, hayvan besleyen atlı bozkırların uygarlığı buradan çevreye yayılmıştır. At, bozkır insanının sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel ve dini hayatında önemli bir yer tutmaya

başlamıştır. Bu kültür giyim kültürüne de yansımıştır. Maddi kültürün bir ögesi olarak, giyim, bir milletin kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan en önemli unsurlardan biridir. Giyim toplumsal bir içeriğe sahiptir. Geleneksel yaşamda bireyler kendi yaşam biçimi içerisinde topluluğun geleneklerine göre, kendinden önceki kuşağı izleyerek neyi nerede ne zaman ve nasıl kullanacağını, geleneksel eğitimi içerisinde yaşarken öğrenir. Günlük yaşamın bir parçası olarak insanların birçok gereksinimlerini karşılayan, kültürün maddi ürünlerinden olan giyim eşyaları tarihsel uzun dönemde oluşmuş deneyim ve birikimlerin ürünüdür.

3. MATERYAL (MATERIAL)

Araştırmanın materyalini, konu ile ilgili, Asya kurganlarından elde edilen veriler, Asya ve Avrupa müzeleri ile ilgili kaynakların taramasından elde edilen bilgilerle resimler teşkil etmektedir.

4. YÖNTEM (METHOD)

Araştırmada, tarama yöntemi izlenmiştir. Bu amaçla geleneksel kıyafetlerle ilgili literatür ve görsel kaynak taraması yapılmış elde edilen bilgi ve resimler amaçlar doğrultusunda düzenlenerek araştırmanın ilgili bölümlerinde sunulmuştur. Çalışmada Asya'nın ve Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesindeki geleneksel giyimleri içerisinde yer alan "şalvar" giysisi incelenecektir. Çalışmadaki yer ve zaman kısıtlaması nedenleriyle her bölgenin en özgün modellerini ortaya koyan şalvarlar ele alınacaktır [4].

5. BULGULAR (RESULTS)

Türk giyim tarihinde toplumsal yaşam ve özelliklerinde çeşitli dönemlere ait giyim karakterleri ile ilgili bilgilere çok az rastlanmaktadır. Aynı zamanda İslamiyet'ten önce yaşayan Türk toplumlarının giyimleri ile ilgili belge bulmak ve bunları sınıflandırmakta güçtür [13]. Ancak Orta Asya'daki kurganlardan çıkan belgeler ve ele geçen duvar resimlerinden, minyatürlerden, bölgelere ait yayımlanmış gezi yazılarından Türklerin Anadolu'ya yerleşmeden önceki giyim özelliklerini yansıtan bilgilere ulaşılabilmektedir. Bu bilgilerden halkın giysi yapımında kullandıkları materyal ve modellerin ata binmeye ve hareketli hayata uygun tarzda olduğu anlaşılmaktadır. Türk toplumlarında bu tarz bir yaşam biçimine kolaylaştırmak ve günlük hayatın gerektirdiği hareketliliği en konforlu hale getirecek işlevsel bir giysi arayışı sonucu şekillenen "şalvar" giysisi belden aşağı giyilen bir pantolonun özellikle de ağ kısmının düşürülerek drape ve büzgülerle bollaştırılması ile tipik özelliğini kazanmıştır [9].

Farklı iklim özellikleri ve geçim kaynakları şalvarın bu genel yapısı üzerinde bazı bölgelerde paça boyunun kısalıp ağ bolluğunun azaldığı, kullanılan kumaşların ise bölgesel özelliklerin izini taşıyarak farklılaştığı gözlenebilmektedir. Bununla birlikte zengin drapelerle birlikte ağ uzunluğunda artış ya da paçaların genişletilerek toplandığı, kumaşlarında yünlülerden ipeklilere ya da pamuklulara dönüştüğünü görmek mümkündür. Selçuklular dönemine ilişkin yapılan araştırmalarda da şalvarın özellikle kadın giyiminde yer alan bir giysi türü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde kadın giyimi ve süsleme öğeleri, Anadolu'yu etkilemiş, yıllarca çeşitli farklarla da olsa izlerini sürdürmüştür. Kısaca Selçuklu kadın giyimi ve süsleme geleneği sonraki dönemlerin giyim ve süslemelerinde temel olmuş bazı değişikliklerle birlikte günümüze kadar gelmiştir [13]. Zaman, bölge, iklim, siyasi yapı ve ekonomik koşullar nedeniyle farklılıklar gösteren bu giyimin üste giyilen entariler, salta ve fermaneler gibi

parçalarla tamamlandığı, bele kemer veya kuşak sarılarak süslediği anlaşılmaktadır. Bilim ve teknolojinin ilerlediği günümüz dünyasında giyim, moda ya bağlı olarak sürekli değişmektedir. Ülkemizde özellikle kentlerde yaşayan insanların yaşantı düzeylerinde çalışma hayatından kaynaklanan değişim, sürekli kendini yenileyen giyim modasının etkin olmasını sağlamıştır. Fakat, modanın genel anlamda, kentlerde yaşayan tüm halkı aynı düzeyde etkilediğini de söylemek mümkün değildir [13].

Kırsal kesimde yaşayan halkın bir bölümü de dünyanın her yerinde olduğu gibi geleneksel (mahalli) giyimlerini korumayı sürdürmektedir. Bugün birçok bölgede sandıklarda saklanan bu kıyafetler bayram, düğün, kına gecesi gibi özel günlerde ve bölgesel halk oyunlarında itinayla giyilmekte, hatta günlük yaşamlarında da bu giysilerin bir ya da birkaç parçasını giymeyi sürdürmektedir [13]. Ülkemizdeki, sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar yüzünden doğan heterojen yapı, aynı bölgede ve hatta daha küçük yerleşim birimlerinde dahi farklı kıyafetlerin giyilmesini gerektirecek etkidir. Bu yüzden hemen hemen her coğrafi bölgeye geleneksel giyim bir parçası olarak yer alan şalvarın da farklılaştığı, değişik renk, biçim, süsleme ve materyaller kullanılarak giyildiği görülmektedir [13]. Ülkemizde sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar yüzünden doğan heterojen yapı, aynı bölgede ve hatta daha küçük yerleşim birimlerinde de farklı kıyafetlerin giyilmesini gerektirecek etkidir. Bu yüzden hemen hemen her coğrafi bölgede geleneksel giyim bir parçası olarak yer alan şalvarın da farklılaştığı, değişik renk, biçim, süsleme ve materyaller kullanılarak giyildiği görülmektedir [13]. Geleneksel Türk giyimi içinde önemli bir yere sahip olan şalvar Türk modacılarına da esin kaynağı olmuş ve koleksiyonlarda yer almıştır.

Resim 1. Hanif Dilek, 2020 ilkbahar-yaz koleksiyonu [7]
(Figure 1. Hanif Dilek, 2020 spring-summer collection [7])

Resim 2. Hanif Dilek, 2020 ilkbahar-yaz koleksiyonu [7]
(Figure 2. Hanif Dilek, 2020 spring-summer collection [7])

5.1. Şalvar Giysisinin Bölgelere Göre Dağılımı (Distribution of Shalwar Clothing by Regions)

5.1.2. Akdeniz Bölgesi (Mediterranean Region)

Bu bölgede kadın şalvarları giyildiği yere göre değişmekle birlikte daha çok kırmızı sarı renklerde atlas ve satenden ya da basma ve yöresel kumaşlardan yapılmaktadır. Bölgede bol kesimli beli uçkurlu, boyu ayak bileği ile diz mesafesi arasında değişen şalvarları görmek mümkündür. Erkek şalvarlarında renkler genellikle siyah olup, gri renklerde şalvarlara da rastlanmaktadır. Çuha ya da dokuma bezlerden yapılan şalvarların dize kadar düşen bol ağırlı olanları yanında daha geniş ve bileğe doğru paçası dar alanları da vardır.

Resim 3. Antalya yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 3. Antalya region women's and men's shalwar [4])

5.1.2. Marmara Bölgesi (Marmara Region)

Marmara bölgesinde giyilen şalvarların en belirgin özelliği erkek şalvarlarını tamamlayan tozluklardır. Hem erkek hem de kadın şalvarlarında kordon ve su taşı ile yapılmış süslemeler görülür. Kumaşlar genellikle yünlü pamuklu karışımdır.

Resim 4. Edirne yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 4. Edirne region women's and men's shalwar [4])

5.1.3. Ege Bölgesi (Ege Region)

Ege bölgesinin iklim şartlarından kaynaklanan birtakım özellikleri erkek şalvarlarında hemen fark etmek mümkündür. Bu bölgede kesik şalvar olarak adlandırılan ve baldırlarda biten şalvarlar dikkati çeker. Aynı zamanda baldırlara kadar dar olup ağ kısmı dikdörtgen bir parçayla genişletilmiş şalvarları da görmek olasıdır. Kadın şalvarları daha çok bileğe kadar inmekte olup kullanım yerine göre ipekli, basma ve pazen kumaşlardandır. Erkek şalvarlarında özellikle diz mesafesinden yukarı doğru yapılan kapitone ve işlemler görülmektedir.

Resim 5. Balıkesir yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 5. Balıkesir region women's and men's shalwar [4])

5.1.4. İç Anadolu Bölgesi (Central Anatolia Region)

İç Anadolu bölgesinin erkek şalvarlarının genellikle siyah renkte sayak kumaşından, dar kesimli ve kısa ağılı olanları dikkati çeker. Kadın şalvarları ise bileğe kadar olup, günlük kullanılan şalvarların pazen ya da basmadan, özel günlerde kullanılanların ise ipeklî kumaşlardan yapıldığı anlaşılmaktadır.

Resim 6. Konya yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 6. Konya region women's and men's shalwar [4])

5.1.5. Karadeniz Bölgesi (Black Sea Region)

Bu bölgede giyilen erkek şalvarlarında daha çok siyah renk hakim olup, ayak bileği ile diz kapağı arası dar, bele kadar olan bölüm ise hem yanlardan hem de özellikle kalça kısmından genişlemektedir. Ağ kısmı baldırların orta bölümüne kadar düşürülmüş ve bu kısım üçgen şeklinde bir parça ile genişletilmiştir. Kadın şalvarlarında ise daha fazla çeşitlilik görülür. Kutnu kumaşlar, kadife ve pazenden yapılan ve fazla genişlemeyen bu şalvarların boyları Batı Karadeniz bölgesinde daha çok ayak bileğine kadarken Doğu Karadeniz'e doğru boylarının diz kapağına çıktığı dikkati çeker.

Resim 7. Giresun yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 7. Women's and men's shalwar in Giresun region [4])

5.1.6. Doğu Anadolu Bölgesi (Eastern Anatolia Region)

Bu bölgede kadın şalvarlarının genellikle kırmızının tonlarında ipekli ve kadife kumaşlardan yapıldığı ve geniş ağırları ile bileğe kadar inen dökümlü parçaları dikkat çeker. Bununla birlikte erkek şalvarlarında oldukça çeşitlilik söz konusudur. Renkler maviden yeşile kırmızıdan siyaha değişim gösterirken yünlü kumaşların yanında kadife kumaşların da erkek giyiminde kullanıldığı görülmektedir. Bazı yörelerde neredeyse pantolona dönüşen kısa ağılı şalvarların yanı sıra, diz kapağının altına kadar inen şalvarlara da rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra dizin üst bölümüne kadar daralarak sonrasında genişleyen bazı erkek şalvarlarında zengin işlemler de dikkat çekicidir.

Resim 8. Kars yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 8. Kars region women's and men's shalwar [4])

5.1.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Southeastern Anatolia Region)

Adıyaman Yöresi Kadın ve Erkek Şalvarı [4]. Bölgede erkek şalvarları daha çok siyah şayak ve kahverengi, gri yün kıl kumaşlardan yapılmakta olup, dizin altına kadar düşen bol ağı ve diziden sonra daralan parçaları bileğe kadar inmektedir. Kadın şalvarlarında kahme şalvar olarak da adlandırılan belden uçkur ile büzülmüş bol ve bilekte biten şalvarlar görülmektedir. Daha çok kırmızı renklerin hakim olduğu desenli ve çizgili kahme kumaşlar kullanılmıştır.

Resim 9. Adıyaman yöresi kadın ve erkek şalvarı [4]
(Figure 9. Adıyaman region women's and men's shalwar [4])

5.1.8. Şalvarın Günümüz Dünya Modasına Yansımaları (Reflections of Shalwar on Today's World Fashion)

Yüzyıllarca Batı dünyasının büyük ilgisini çeken Doğu ülkeleri, modacılar da ilham kaynağı olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısının en önemli modacılarından olan ve Fransa'da "king of fashion" (modanın kralı) olarak adını moda dünyasına yazdıran Paul Poiret, 1900'lü yılların başlarından itibaren Doğu dünyasına ilgisini tasarımlarına taşıyarak göstermiştir. Onun Osmanlı harem giysilerinden esinlenerek hazırladığı koleksiyonlar içerisinde "Harem Pant" olarak adlandırdığı şalvarlar da yer almaktadır. Bu koleksiyon, Poiret'in anısına ithafen Haziran 2007'den itibaren New York Metropolitan Museum of Art'da izlenime açılmıştır [1].

Resim 10. Yves Saint Laurent, 2020 [14]
(Figure 10. Yves Saint Laurent, 2020 [14])

Resim 10. Torrey Burch, 2020 [12]
(Figure 10. Torrey Burch, 2020 [12])

6. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Globalleşen dünyada toplumlar arasında çok yoğun bir kültür değişimi olduğu izlenmektedir. Gelişmiş ülkelerin kendi kültürlerini dünyaya yaymak için her türlü aracı kullanmaktadırlar. Kültürler arası etkileşim kaçınılmaz bir gerçektir. Ancak bu etkileşim de sadece etkinliğin kaybetmesine neden olacaktır. Dolayısıyla toplumlar kendi kültür öğelerine sahip çıkıp diğer toplumlara tanıtarak bu etkileşimin daha dengeli gelişmesine çalışmalıdır. Giyimde günümüzde hala toplumsal önemi koruyan bir araç, vazgeçilmez bir kültür ögesidir. Bu nedenle milli kültürün bir parçası olan ve ülkenin karakterini özelliklerini yansıtan geleneksel giyimin korunması, arşivlendirilmesi ve dünyaya tanıtılması önemlidir. Ülkemizde gelişmiş bir hazır giyim sektörü bu gücünü artırmak ve kalıcı hale getirmek için markalaşma ve

kendi özgün tasarımlarıyla Türk modasını dünyaya tanıtmaya çabalarını geliştirmelidir. Özgün tasarımların yapılmasında ve geleneksel giysilerimizin çağdaş yorumlarla sunulmasında şalvar önemli yer tutmaktadır (Şekil 3). Öyle ki artık şalvar dünya modacılarının koleksiyonlarında da sıklıkla yer almaktadır. Ancak bu çalışmalar şalvarla sınırlı kalmamalı geleneksel Türk giyiminin diğer parçaları da (cepkenler, üçetekler, başlıklar vb.) tek tek incelenerek çağdaş yorumlarla dünyaya tanıtılmalıdır. Son derece Zengin olduğu herkes tarafından bilinen geleneksel Türk giyiminin korunması ve dünyaya tanıtılması için;

- Ülke çapında yöresel halk giysilerini saptayan bir derleme çalışmasının yapılması ve arşivlendirilmesi gerekmektedir,
- Giyim eşyalarının orijinallerinin toplanıp korunması,
- Geleneksel Türk giyimlerini sergilenebileceği geniş çaplı bir giyim müzesinin kurulması,
- Giyim konusunda araştırma yapılmasının teşvik edilmesi ve araştırma yapanlara destek olunması,
- Hazır giyim kuruluşlarının Türk modasını geliştirecek yönde tasarım çalışmalarına yönelmesi ve bu tür çalışmaları teşvik etmeleri gerekmektedir,
- Sanal müzelere de yer verilmelidir,
- Yöresel giysilerin her parçasının pul, magnet, kartpostal, tabak, fincan, önlük, tişört, şapka vb. hediyeelik eşyalara yansıtılarak yapılmalıdır,
- Seyahat dergilerinde ve içeriklerinde yer almalıdır,
- Özel gün ve geceleri yerellikleri korunarak tasarımlı giysiler hazırlanmalıdır,
- Dizi ve filmlerde Özgün temalı giysilere de yer almalıdır,
- Medya farklı yarışmalarla geleneksel giysileri sürekli tanıtılmalıdır.

Şekil 3. Fatma Ayhan, Arşivi, 2000 [2]
(Image 3. Fatma Ayhan, Archive 2000 [2])

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Ayhan, F., (2000). Moda Tasarımı Ders Notları. Fatma Ayhan Arşivi.
- [2] Ayhan, F., (2000). Moğolistan, Orhun Bölgesi Araştırma Notları. Fatma Ayhan Arşivi.
- [3] Arslaner, Ç., (2007). <http://www.hbektas.gazi.edu.tr/dergi/kear-magan/arslaner.html>.
- [4] Bozkuş, T., ve diğerleri (2005). Geleneksel Türk Giysileri. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Eğitim Kültür Daire Başkanlığı.
- [5] Diana Crane Moda ve Gündemleri; Giyimde Sınıf ve Cinsiyet ve Kimlik, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2003:11-23.
- [6] Anthony Giddens Modernleşme ve Batıcılık, Çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991:382-402.
- [7] Hanif, D., (2020). İlkbahar-Yaz Koleksiyonu. <https://dilekhanif.com/koleksiyon/ilkbahar--yaz-2020/62#0>
- [8] Koç, F. ve Ayhan, F., (2004). Eskişehir Geleneksel Kadın Giysileri. I. Uluslararası Dünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu, Eskişehir, 12-15:179.
- [9] Koçu, R.E., (1996). Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Güncel Yayıncılık.
- [10] Sürür, A., (1983). Ege Yöresi Kadın Giyimi. II. Milletler Arası Türk Folklor Kongre Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- [11] Tezcan, M., (2000). Türk Ailesi Antropolojisi, Ankara: İmge Kitabevi.
- [12] Torry Burch, Spring-Summer-2020 ready to Wear Collection, <https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2020-ready-to-wear/tory-burch>.
- [13] Üstün, G. ve Sonese, Y., (2007). Türk Geleneksel Giyim Kültürünün Bir Parçası Olan Şalvarın Türk ve Dünya Modasına Yansımaları. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara: Koza Yayıncılık.
- [14] Yves Saint Laurent, New collection, 2020, <https://www.yysl.com/ee/saint-laurent/shop-product/women/pants>.